

TƏSDİQ EDİRƏM:

Mingəçevir Dövlət Universitetinin

rektoru:

MİNÇƏÇEVİR DÖVLƏT UNIVERSİTETİNDE ELMI ETİKA, AKADEMİK DÜRÜSTLÜK VƏ ANTIPLAGIAT SİYASƏTİ

Mingəçevir Dövlət Universiteti (MDU) elmi etika və əqli mülkiyyət hüquqlarına hörmətlə yanaşır.

MDU təhsilverənlərin və təhsilalanların elmi müəlliflik hüquqlarını müdafiə etməyə, onları müəlliflik etikası normallarına və akademik dürüstlüyü riayət etməyə çağırır və onları bu məsələlərdə həvəsləndirməyə çalışır. Fəaliyyətində, o cümlədən əsərlərində (yazılılarında) elmi etikaya riayət etmək, plagiata yol verməmək, ləyaqətli və məsuliyyətli olmaq hər bir müəllifin (təhsilverənlərin və təhsilalanın) vəzifa borcu hesab edilir.

Elm aləmində əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsi, elmi etika və akademik dürüstlük məsələləri həmişə aktual olub. İnforsiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdiyi və bütün sahələrdə tətbiqinin sürelə genisləndiyi müasir dövrə bu məsələlərin aktuallığı daha da artdışdır.

MDU-da, bütün ölkədə olduğu kimi, əqli mülkiyyət hüququnun qorunması "Elm haqqında", "Patent haqqında", "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" və "Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə tənzimlənir.

***

MDU-da **elmi etika** dedikdə, elmi, elmi-texniki və elmi-pedaqoji fəaliyyət sahəsində çalışan elmi işçilərin, müstəqil elmi araşdırımlarla məşğul olan digər şəxslərin – təhsilverənlərin və təhsilalanların elmi ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilmiş davranış normalarının, prinsiplərinin və əxlaq qaydalarının məcmusu nəzərdə tutulur.

Aşağıdakılardan MDU-da elmi etika və elmi nəticələrlə bağlı hüquqların pozulması hallarına aid edilir:

- nəticənin tədqiqat prosesinə uyğun gəlməməsi;
- alınan nəticənin əsassız olaraq dəyişdirilməsi və ya təhrif edilməsi;
- özgəsinə məxsus mətnin, əsərin, elmi məhsulun müəllifin icazəsi olmadan və ya yazılı istinad vermədən istifadəsi;
- dublikatlaşdırma və ya eyni mətnin digər adla təkrar nəşri;
- müəlliflərin dəyişdirilməsi və ya şərīkli müəlliflik hüququnun pozulması;
- müəlliflik hüququnun pozulması – elmi plagiat;
- elmi əsərdən, ixtira, faydalı model, maket və sənaye nümunəsindən qeyri-kommersiya məqsədləri üçün gəlirsiz istifadə halları istisna olmaqla, icazəsiz istifadə.

Elmi əsərlərin (yazılıların) müəllifləri **elmi-etik normalara** riayət etməlidir. Müəllif (və ya müəlliflər qrupu) elmi tədqiqatın nəticələrinin yeniliyi və etibarlılığı üçün əsas məsuliyyətin onun üzərinə düşdүүнү дәрк etməlidir. Bu da aşağıdakı prinsiplərə riayət olunmasını nəzərdə tutur:

- Məqalə müəllifləri tədqiqatın etibarlı nəticələrini təqdim etməlidirlər. Bilərəkdən səhv və ya saxta nəticələrin təqdim edilməsi qəbuledilməzdır.

- Müəlliflər təqdim olunan əlyazmada təqdim olunan tədqiqatın nəticələrinin tamamilə orijinal olmasını təmin etməlidirlər. Götürülmüş fragməntlər və ya ifadələr müəllifi və mənbəyi mütləq göstərilməklə rəsmiləşdirilməlidir. Həddindən artıq sitatgətirmə, eləcə də hər hansı formada plagiat, o cümlədən düzgün tərtib olunmamış sitatlar, parafrazlar və ya başqalarının tədqiqatlarının nəticələrinə sahiblik hüquqlarının mənimşənilməsi qeyri-etik və qəbuledilməzdir.
- Müəlliflər başqa nəşriyyat organında dərc olunmuş və ya dərc olunmaq üçün başqa nəşriyyat organına təqdim edilmiş və baxılmaqdə olan əlyazmanı dərc olunmaq üçün yeni nəşriyyat organına təqdim etməlidirlər.
- Tədqiqatın gedisatına bu və ya digər şəkildə təsir etmiş bütün şəxslərin töhfəsi nəzərə alınmalıdır, zəruri hallarda həmin şəxslər hətta məqalənin həmmüəllifləri kimi qeyd edilməlidir. Həmmüəlliflər arasında tədqiqatda iştirak etməyən şəxslərin göstərilməsi yolverilməzdir.
- Müəllif baxılma mərhələsində və ya dərc edildikdən sonra yazıda (əsərdə) əhəmiyyətli səhvlər və ya qeyri-dəqiqliklər aşkar edərsə, bu barədə ən qısa zamanda müvafiq instansiyaya məlumat vermelidir.

Əqli mülkiyyət hüquqlarını pozma cinayət, inzibati və mülki məsuliyyətə səbəb ola bilər.

***

Elmi plagiat akademik dürüstlüğün ayrılmaz və həssas tərkib hissəsidir. MDU-da **elmi plagiat** dedikdə, müəllifini, götürülmə mənbəyini göstərmədən başqasının əsərlərini (yazlarını), elmi ideyasını, keşf və ixtirasını, səmərələşdirici təklifini, innovasiya məhsulunu tam və ya qismən mənimşəmək, yaxud özünükü kimi təqdim etmək nəzərdə tutulur. Plagiat müəlliflik hüququ və patent qanununun pozulması ola bilər və buna görə də hüquqi məsuliyyət yarana bilər.

MDU-da aşağıdakı hallar plagiat hesab edilir:

- mənbəni göstərmədən istənilən həcmidə hər hansı materialdan istifadə edilməsi (sözbəsöz sitat);
- mənbəni göstərmədən şəkillərdən, çertyojlardan, fotosəkillərdən, cədvəllərdən, qrafiklərdən, diaqramlardan, sxemlərdən və informasiyanın qrafik təsvirinin hər hansı digər formalarından istifadə edilməsi;
- elmi və populyar nəşrlərdə dərc edilmiş şəkillər, çertyojlar, fotosəkillər, cədvəller, qrafiklər, diaqramlar, sxemlər və məlumatların qrafik təsvirinin hər hansı digər formaları Creative Commons lisenziyası əsasında yayılmayıbsa və ya ictimai mülkiyyət deyilsə, müəllif hüquqları sahibinin razılığı olmadan onlardan istifadə edilməsi;
- xüsusi razılıq olmadan öz materiallarından istifadəni qadağan edən müəlliflərin və ya müəllif hüquqları sahiblərinin materiallardan onların yazılı icazəsi olmadan istifadə edilməsi.

MDU elmi tədqiqatlarda və məqalələrdə (yazılarda) qətiyyətlə plagiata qarşıdır, buna görə də yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı hətta aşağıdakı halları da yolverilməz hesab edir:

- kompilyasiyalar (başqalarının tədqiqatları və ya əsərləri əsasında yazılmış yazılar), yəni ifrat sayda sitatgətirmə (hətta düzgün tərtib olunsa belə). MDU-da sitatların icazə verilən həcmi məqalənin ümumi həcminin 30%-dən az olaraq müəyyən edilir. Xüsusi hallarda, müəllifin fikrincə, məqalə daha çox istinad tələb edirsə, belə hallara fərdi qaydada baxılır;

- məzmunu müəllifin digər elmi materiallarına (dissertasiya, avtoreferat, monoqrafiya və s.) tam uyğun gələn məqalələrin nəşri.

MDU-da mətndə digər ədəbiyyat və ya mənbələrdən düzgün götürülüb tərtib olunmuş sitat plagiat sayılır, "düzgün götürülüb tərtib olunmuş sitat" dedikdə, mətnin dırnaq işarələri arasına alınmış bir hissəsi başa düşür, bunun üçün ilkin mənbəyə müəyyən olunmuş qaydada dəqiq istinad verilir və bu mənbə əlyazmanın ədəbiyyat siyahısında qeyd olunur. Sitat mətiqli və mətnə üzvi şəkildə uyğun olmalıdır. Dırnaq işarələri arasına alınmış hissə mətnin həm əvvəlki, həm də sonrakı hissəsi ilə uyğun gəlmirsə, sitat sayılır.

Öz-özüne sitat getirməyə yalnız bütün mənbələrə istinadlar düzgün göstərildikdə icazə verilir. Müəllif əvvəller başqa yerdə dərc olunmuş öz materialının əhəmiyyətli hissəsini dərc etmek istəyirse, yeni əsərdə təqdim olunan materialların harada dərc edildiyi və belə bir ehtiyacın nədən yarandığı aydın şəkildə göstərilməlidir.

Öz-özüne istinada aşağıdakı ardıcılıqla icazə verilir: konfrans materialları → elmi məqalə → monoqrafiya.

Özünə istinada əsərin giriş hissəsində (ədəbiyyat icmalında), tədqiqat metodlarının təsvirində və tədqiqatın nəticələrini eks etdirən bölmədə əsaslandırılmış müəyyən hədlər daxilində icazə verilir. Tədqiqat zamanı əldə edilən nəticələrin və müzakirələrin eks olunduğu yekun hissədə özünə istinada icazə verilmir.

***

Plagiatlıqla mübarizənin hüquqi, ictimai və sosial aspektləri

Hazırda dünyada çoxlu sayıda antiplagiat programı işlənib hazırlanmışdır və onların hər birinin öz özəllikləri var. Elm və təhsil müəssisələri bu programlardan hansını tətbiq etməkdə sərbəstdirlər. MDU-da rəsmi olaraq, "Plagiat.pl" MMC-nin "Strikaplagiarizm" antiplagiat programından istifadə edilir.

Plagiatlıq qarşı mübarizənin antiplagiat programlarının tətbiqi ilə yanaşı digər üsullar da var: plagiata görə ictimai qınaq və maarifləndirmə üsulları.

Maarifləndirmə üsulu dedikdə, təhsilverənlərə və təhsilalannara plagiarismla bağlı müdдəə və qaydaları, mövcud prosedur və tələbləri izah və təşviq etmək nəzərdə tutulur.

MDU-da öz əsərində (yazısında) plagiata yol vermİŞ şəxsə, bunu ilk dəfə edibsa, ciddi xəbərdarlıq edilir. Bu hal dəfələrlə təkrar olunarsa:

- bu şəxs MDU-da təhsilverəndirsə, onun tutduğu vəzifəsindən və hətta MDU-dan azad edilməsi haqqında MDU-nun rəhbərliyi qarşısında vəsatət qaldırılmasından tutmuş, elmi adından (varsə) və hətta elmi dərəcəsindən (varsə) məhrum edilməsi haqqında müvafiq instansiyanın qarşısında müəyyən olunmuş qaydada vəsatət qaldırılmasına qədər,

- bu şəxs MDU-da təhsilalandırsa, onun həmin fənn üzrə biliyinin "qeyri-kafi" qiymətləndirilmədindən tutmuş, ali məktəbdən xaric edilməsinə qədər cəza tədbiri nəzərdə tutula bilər.

MDU-da antiplagiat sistemi ilə istənilən təsnifat növləri üzrə olan bütün plagiarism növləri yoxlanıla bilər:

- təhsilverənlər üçün: elmlər doktorluğu və ya fəlsəfə doktorluğu üzrə dissertasiya, monoqrafiya, məqalə, tezislər, məruzə, dərslik, dərs vəsaiti, tədris-metodik vəsait, metodik tövsiyələr, metodik göstərişlər, praktikum və s.);

- təhsilalanlar üçün: məruzə, çıxış, sərbəst iş, referat, kurs işi, kurs layihəsi, təqdimat və s.

MDU plagiata qarşı mübarizədə barışmazlığı saxlamaqla, bununla bağlı cəza tədbirlərini deyil, maarifləndirmə və təşviqat üsullarını daha vacib sayır!